

جلسه اول:

معماری:

سؤالی که برای اغلب افراد ایجاد میشود این است که معماری چیست؟

آیا معماری علم است یا هنر؟

معماری یک علم است و انسان اولیه، برای حضور خود در محیط به دنبال سرپناهی بود تا از خطر دور بماند. در طی قرون و پس از گذشت سالها این فرآیند دارای دگرگونی های فراوان بوده و هست.

بشر در ابتدای حضور مستقل خویش برای بقا به دنبال مکانی امن و سر پناهی به دور از خطر و حمله بود- سرپناه او را از خطرات محیطی و ناشناخته که توان کنترل و دفع آن را نداشته، دور نگاه میدارد.

از زمان انسان غار نشین تا عصر حاضر انسان معمار و طراح زندگی خویش بوده و هست.

انسان اولیه پیش از آنکه بیاموزد تصویر اشیا و موضوعات مختلف را روی خاک و چوب و سنگ ترسیم می کرد. از زمانی که انسان شروع به ساختن سرپناه خود نمود معماری نیز آغاز شد طراحی ساختمان مطرح شد و در نتیجه نیاز به نقشه و تعبیر و تفسیر و خواندن آن احساس گردید.

اولین قومی که روی نقشه های ساختمان اولیه نقشه اولیه خود را بدست آوردند اقوام آرتک بوده که مصریان قدیم نامیده و اهرام ثلاثه را ساختند. نقشه زبان فنی افراد بوده و بایستی یک فرد فنی این زبان را با اتمام رموز آن بشناسد به درسی درک و خواندن آن را نیز داشته باشد.

تئودور وروان کارمن می گوید: دانشمندان آنچه را موجود است کشف میکنند ولی طراحان و مهندسان آنچه را هرگز وجود نداشته است بوجود می آورند.

معماری عمدتاً "در پاسخ به مجموعه ای از شرایط به ذهن طراح می رسد و زمانی که تحقق می یابد ساخت متولد می شود. این شرایط می تواند ماهیت صرفاً "کارکردی داشته باشد. با درجات مختلف و از دیدگاه های گوناگون.

معماری بازتابی از اوضاع اجتماعی-سیاسی و اقتصادی می باشد؛ می تواند در مقابل بازتاب های منفی مقاومت و در مقابل بازتاب های مثبت سازش کند.

معماری سازماندهی فضایی است که در شکل بنا و ساختمان حضور به عرصه دنیا گذاشته است.

معماری یعنی عمران و آبادانی و معمار به معنی آبادگر میباشد.

معماری ناشی از عوامل زیست محیطی-فرهنگی-اقتصاد نتیجه میشود که دارای نظم-تناسب-قرینگی و آرایش است.

خانه، فضایی محصور شده برای انجام دادن کارهای گوناگون زندگی انسان-موهبتی طبیعی-مکانی امن

مهندس معمار یا به اصلاحی دیگر آرشیست به دنبال فضاهای محصور شده بدنه ها یا دیوار ها میباشد و با انتخاب مصالح مناسب و طراحی کاربردی ساختمان (این دو عامل پیوند دهنده)، طراحی سازه را امکان پذیر می سازد.

سه واحد و ویژگی شامل استحکام و زیبایی و کارایی معماری را شکل داده و به آن جان میدهد.

در جامعه نقش تاریخی و مذهبی دارد و در منطقه ای دیگر حضوری از جمعیت برای زندگی و آسایش.

به عبارت دیگر هر فضایی را معماری گویند که هوشمندانه با کاربر به حجم و نور و به واسطه ی نیروی درونی و برونی شکل میگیرد.

معماری یک فعل انسانی که در زمان و مکان مشخص دارای هدف خاصی میباشد که توسط انسان به شکل زیبایی خلق میشود.

برای یک معمار با تجربه؛ تماشا و حرکت در درون و برون فضا و مقایسه فضاها و درک درست از مکان بسیار حائز اهمیت است.

نمایش از فضا با شیوه های مختلف و گوناگون درک و تصویر میشود. این شیوه ها میتواند پلان مقطع و نمای قائم باشد به این معنا که واکنش انسان در برابر یک بنا میتواند پلان - مقطع و نمای قائم باشد.

واکنش انسان در برابر یک بنا امری بسیار مهم خواهد بود. انسان در برابر یک بنا میتواند به آرامش شگفتی و ترس یا در هر نوسانی باشد.

مهندس معمار باید شیوه تفسیر ساختمان را بداند.

طراحی:

طراحی عملی عامدانه و تلاش هدفمند و هوشمند است؛ طراحی یک فرآیند است، یک نوع ادراک برای بیان مسئله می باشد.

به عبارتی طراحی؛ هنر حل کردن مسائلی است که قبل از حل نمی توان آن را فرمول بندی کرد و با تنظیم صورت مسئله به جواب مسئله می رسیم.

لزوم علم طراحی داخلی:

نقش تفکرات ترسیمی در فرآیند مثبت طراحی معماری داخلی بسیار مؤثر است.

رشد و ارتقای دانش مردم در جهت تناسبات انسانی، استفاده درست از فضا (فرهنگی، اقتصادی، مسکونی و ...). ممکن می سازد تا انسان در جهت آرامش و امنیت خود چاره ای بیاندیشد.

-تفکر بصری در جهت فرآیندی مثبت برای فعال سازی کاربری های این ماشین (به گفته معمار بزرگ لوکوربوزیه "خانه ماشینی است برای زندگی) بسیار امر مهمی میباشد.

-هدف اصلی استفاده درست از این ماشین میباشد.

در سال ۱۳۸۵ تا امروز رشد تحولات فضای معماری رو به افزایش بوده است و در حال حاضر برای رفع این مشکل نسبت به نیاز جامعه، این مشکل بصری را تبدیل به ضرورت تغییر کرده است.

تغییر کاربری از فضای طراحی، فضایی بر مبنای تفکرات بصری تحت ضمانت دانش معماری میباشد که این تغییرات، سیر و کسب علم و مهارت انسان را با نیاز های متفاوت به سعی و کوشش در جهت تغییرات فضای داخلی کرده است.

رشته دکوراسیون و طراحی داخلی سعی بزرگی در این امر بوده است.

هنر نوین - معماری نوین - چیدمان نو:

هنر نوین وسیله تزئین داخل بنا بوده و یک معمار نوین می کوشد تا مبتکرانه شکل هایی عاری از سنت و تا سر حد امکان نزدیک به بیقاعدگی جاری در طبیعت بیافریند.

معماری نوین ، معماری است که به عنوان پدیده ای طبیعی یعنی آلی در خدمت انسان های آزاد در فضایی آزاد متولد می شود ؛ یعنی طرح نامتقارن در محیطی طبیعی؛ معماری نوین میکوشد وحدتی عالی بین نقشه ساختمان ، مصالح کار و محل ساختمان پدید آورد . مفهوم جریان " تغییر مداوم " تکامل طبیعی و ترقی در این اصل (ارتباط بین کاربرد و ساختمان) نهفته است .

معماری نوین دارای حرکتی پویا و با ضرورتی ثابت است . یک معمار نوین دارای اندیشه ای پویا است که عنصر استمرار در چیدمانش حاکم است . در واقعیت به جای اینکه داده وجود داشته باشد فضا جاری است و واقعیت یک ساختمان نه ظرف آن، بلکه فضای درون آن است.

فضایی پر از حرکت پویا همراه با عناصر کاربردی معمارانه ای که انسان در آن فضا چیدمانی بر حسب نیاز خود دارد.

معماری داخلی نقش عمده ای در کیفیت فضای ساختمان و به تبع آن در کیفیت زندگی کاربران ایفا می کند . همانگونه که نور آنچه قابل دیدن است را آشکار می کند و آنرا تحت تأثیر قرار می دهد احتمالاً یکی از مهمترین عناصری است که در نظر افراد از یک محیط دخیل میباشد . توجه مناسب به نور طبیعی در فضاهای داخلی جهت ارتقای کیفیت زندگی انسان است و معماری به عنوان اجتماعی ترین هنر بشری مرتبط با فضای اطرافانسان، باید جوابگوی این نیاز باشد. وابستگی بشر به نور و روشنایی انکار ناپذیر است. معماری داخلی به عنوان یک جزء سازنده و مفهوم بخش در زندگیها می باشد و امید براین است که در آینده در ساختمان ها شاهد به کارگیری نور طبیعی به صورت یک عنصر کاملاً اثر بخش باشیم.

از آنجایی که رابطه ی انسان و محیط یک رابطه ی متقابل بوده و هر دو تحت تأثیر یکدیگر می باشند، این عوامل هر یک به نوبه ی خود به ایجاد محیطی آرامش بخش کمک می کند، این آرامش بر روی انسان تأثیر گذاشته و به طور متقابل انسان نیز در راه تغییر محیط و حرکت به سمت آرامش بیشتر در محیط اطراف خود گام بر می دارد.

معماری همان طراحی ذهن می باشد و کاربرد فضایی مناسب را برای زیستن میسر میکند.

جلسه دوم:

فضا و انواع آن در معماری:

وابستگی انسان به فضا، ریشه های عمیقی دارد. این دلبستگی از نیاز به درک روابط اجتماعی انسان، جهت کسب مفهوم و فرمانروایی بر دنیای حوادث و رویدادها سرچشمه می گیرد. بشر بین خود و اشیاء رابطه ایجاد می کند. بدین معنی که وی خود را به طریق فیزیولوژی با اشیاء وفق داده و ایجاد سازگاری می کند. چون حرکات بشر در فضا انجام می شود، لذا فضا بیان کننده وجه ویژه ای از ایجاد ارتباط میان انسان ها و میان انسان ها و محیط نبوده بلکه صورتی است جامع از هرگونه ایجاد ارتباط و دربرگیرنده آن. بنابراین می توان بر این نکته تاکید کرد که فضا فقط یک جنبه از ایجاد ارتباط کلی است.

فضا در معماری، همان چیزی است که انسان را از عوامل طبیعی محافظت می کند و کلیه فعالیت های فردی و اجتماعی فرد را در بر می گیرد. انسان در فضا نیازهای مادی و معنوی خود را تأمین می کند. جوهر اصلی معماری فضا هست و در فضای معماری انسان حرکت و زندگی می کند. فضا در معماری انواع گوناگون دارد و به طرق متنوعی می توان فضا را در معماری دسته بندی کرد.

برنارد چومی معمار برجسته معاصر می گوید: « جوهر فضا بعد توصیفی فضا و موضوعی برای مباحث فلسفی، ریاضی و فیزیک است. فضا جوهر معماری و شهرسازی است »

تعریف واضح در مورد فضا را یورگ گروتز چنین ارایه می کند: «نزدیکترین تعریف این می باشد که فضا را خلأی در نظر بگیریم که می تواند شیئی را در خود جای دهد و یا از چیزی آکنده شود. فضا موجودیتی نیست که تعریف دقیق و مشخصی داشته باشد، با این حال قابل اندازه گیری است.»

«فضا در مفهوم موجود خویش به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی کند ولی به محض آن که یک گروه انسانی فعالیت را در مکانی مطرح کند، معنای نمادین فضا پدیدار می شود. از این پس فضا بستری برای بیان فعالیت و رفتارهای انسانی می گردد؛ محلی برای تخیل و واقعیت.»

انواع فضا در معماری را می توان از نظر فرم به سه دسته تقسیم کرد :

- فضای باز

- فضای نیمه باز

- فضای بسته

فضای باز در معماری: فضای باز به فضایی گفته می شود که فاقد پوشش سقف می باشد و جداره ها نیز در صورت وجود از تمامی جهات این فضاها را مسدود نمی نماید.

فضای باز غالباً جزو فضاهای عمومی و نیمه عمومی محسوب می شود و در معماری فضا در دو مقیاس مطرح می شود. اول فضاهای باز بزرگ که بیشتر جوابگوی تجمع های بزرگ، تشریفات مذهبی و نظامی بوده است و دوم فضای باز کوچک، که بیشتر در رابطه با کاربردهای روزمره در بناهای کوچک و غالباً مسکونی متداول بوده و معمولاً "مکمل فضای زندگی در بخش سرپوشیده محسوب می شده و هماهنگی خاصی را در فضا پدید می آورده است .

عناصر تشکیل دهنده فضای باز

(۱) کف

(۲) جداره ها

(۳) پوشش گیاهی

(۴) مبلمان

فضای نیمه باز: در معماری حد فاصل بین فضاهای بسته و باز محاط بر آن. در یک بررسی تحلیلی می تواند به عنوان فضای ارتباط دهنده این دو شناخته شود. مجموعه عناصری که کاربرد اصلی شان جدا نگه داشتن فضای باز از فضای سر پوشیده بنا محسوب می شود، تحرک فضایی قابل ملاحظه ای را در کار تلفیق فضای داخلی و خارجی به عهده دارند. بهترین مثال اینگونه فضاها در معماری سنتی «ایران» است.

فضای بسته: در معماری بیشتر در جوابگویی به نیازهای کاربردی قابل لمس عرضه می شود. نظم دادن به فضای داخلی از فاکتورهای زیاد و متفاوتی تبعیت می کند. پیروی از سلسله مراتب و روابط موجود بین فرد و گروه و مسائل زیست محیطی از قبیل نور، تهویه و ... شرایط کالبدی شهر و بسیاری از موارد دیگر در خلق ترکیب حجمی یک فضای بسته دخالت دارند.

عناصر تشکیل دهنده فضای بسته

منظور از فضای بسته چیزی نیست به جز همان حجم‌ها و ساختمان‌هایی که موضوع اصلی معماری می‌باشند و عناصر تشکیل دهنده آن عبارتند از:

(۱) سقف

(۲) کف

(۳) جداره‌ها

فضا برای بروز فعالیت‌ها، بستری را فراهم می‌کند و رابطه مستقیمی بین فضا و عملکرد ساکنین وجود دارد.

انواع فضا از نظر عملکرد در معماری

فضای خصوصی

فضای عمومی

فضای نیمه خصوصی - نیمه عمومی

فضای خصوصی: فضاهایی که تنها عده ای خاص ، حق استفاده از آن فضا را دارند، فضاهای خصوصی نامیده می شوند. فعالیت هایی که در فضای خصوصی رخ می دهد قطعاً با فعالیت هایی که در فضاهای عمومی و یا نیمه خصوصی شکل میگیرد ، متفاوت است. در بین فضاهایی که در سطح شهر وجود دارد ، منازل مسکونی از جمله فضاهای خصوصی هستند.

فضای عمومی: فضاهای عمومی ، فضاهایی هستند که برای ورود و خروج افراد هیچ محدودیتی وجود ندارد ؛ معابر شهر و محله ها از جمله این فضاها می باشند. گرچه حضور در این فضاها با مانعی روبرو نیست اما به

صورت غیر مستقیم حضور غریبه ها کنترل می شود و رفتار نیز در این فضاها تابع مسائل فرهنگی و هنجارهای اخلاقی هر جامعه شکل می گیرد.

فضاهای نیمه خصوصی - نیمه عمومی: این نوع فضاها بیشتر مربوط به آپارتمان ها می شود و این فضاها از مالکیت ، هم جنبه خصوصی دارند و هم جنبه عمومی . به عبارت دیگر به علت کارکردی که دارا می باشند ، مورد استفاده همه افراد محله قرار نمیگیرند مثل فضای حیاط در آپارتمان .

امروزه اشیاء بر سازمان فضایی خانه غلبه پیدا کرده اند و این امر سبب شده است تا نقش فضا کم رنگ شود. حضور اشیاء در فضاها بسیار پررنگ شده اند. در معماری های سنتی ایرانی، فضاهای زیادی وجود داشت و حضور همین فضاها بسیاری از نیازها را تأمین می کرد اما امروزه فضاهاها به شدت تقلیل یافته اند و اشیاء جایگزین فضاهای معماری شده اند.

مادامی که وسعت فضا و شکل فضا تغییر نکند و تنوع فضایی کاهش پیدا نکند، اثرات آن به وضوح در فرهنگ و الگوهای زندگی خانوادگی قابل مشاهده است. با کوچکتر شدن فضاها، الگوی خانواده گسترده به الگوی خانواده هسته ای تغییر می یابد و همچنین مهمانی و دید و بازدید نیز در فضاهای کوچک کاهش می یابد. زمانی که تغییرات فضایی، به تدریج امری عادی شود به همان میزان نیز تغییرات سبک زندگی نیز عادی می شود و این دو با هم رابطه مستقیم دارند.

از آنجا که فضا، تمامی جنبه های زندگی فرد را از جمله تعاملات، الگو و سبک زندگی، هویت، نحوه برخورد با زمان را در بر می گیرد و در آن تأثیر گذار هست. حتی در تفکرات و چگونگی اندیشیدن نیز، فضا دخیل می شود لذا، پرداختن به مبحث فضا در معماری اهمیت زیادی دارد.

حرکت در معماری:

حرکت وسیله ای برای درک فضا است . وجود معماری مدیون خلق فضا و درک فضا مدیون حرکت می باشد. حرکت در معماری یعنی راه رفتن در میان دیوار ها ، ستونها ، سقفها و سایر عناصر بصری و ایجاد خیال در ذهن .

فضای معماری بر اساس نگرش خاص یک معمار به پیرامون خود به وجود می آید. او ذهنش را به حرکت وا می دارد تا تفکر کند و فضایی مطابق با آنچه که در ذهن می پرواند خلق نماید .

حرکت در معماری را می توان به شکل سه خاصیت فضایی مشاهده نمود :

الف) پویایی: فضایی را که القاء کننده حس حرکت فیزیکی (جابجایی) در فرد باشد فضای پویا می گوییم. نظیر آنچه در باغ ایرانی مشاهده می نماییم .

ب) سیالیت : فضایی که حرکت را برای چشم ایجاد می کند نه جابجایی در فضا را . در فضای سیال این چشمهای ناظر هستند که حرکت می کنند و فضا را درک می نمایند نه پاهای وی .

ج) مکث : هر حرکتی در ذات خود دارای سکون می باشد و آغاز و پایان هر حرکتی را سکون تشکیل می دهد . در معماری نیز از این اصل استفاده شده است . در صورت اعمال شدن هرگونه تغییر در حرکت و یا حالت آن ، فضایی به عنوان فضای مکث در نظر گرفته شده است . وصل ، گذر و اوج در فضای معماری ، در قالب همین سه خاصیت یعنی سکون (مکث) ، پویایی (حرکت فیزیکی) ، سیالیت (حرک بصری) شکل می گیرند .

نمود عینی وصل ، گذر و اوج را می توان در مسجد امام اصفهان مشاهده نمود . آنجایی که سردر این مسجد به دلیل تناسبات و تزئینات خود حس ورود را به فرد القا می کند . و فرد برای ورود از خارج به داخل مکثی می کند (وصل) سپس وارد فضا می شود و به صورت کاملاً غیر ارادی به سوی گنبد پیش می رود و با چشمان خود تزئینات و کاشی های روی دیوارهای حیاط را مشاهده می نماید (وصل) تا به گنبد خانه برسد ، مکث می کند و با چشمان خود تزئینات داخل گنبد را می ببیند (اوج).

او با مکثی قبل از ورود ، حرکت و مجدداً مکث ، فضای مسجد امام اصفهان را درک کرده است.

علاوه بر آنچه که در باب حرکت در فضای معماری ذکر شد . فضای معماری قادر است حرکتی را ، به سوی خیالی خاص در انسان پدید آورد . نظیر احساس سبکی و تقدسی که در مساجد ایرانی به فرد القا شده و باعث آزادی او از دنیای مادی و پرواز به سوی دنیایی غیر مادی می گردد .

آنچه در مورد حرکت در معماری گفته شد را می توان به این شکل خلاصه نمود : حرکت در معماری وسیله ای است که معمار با استفاده از آن فضای ذهن خود را خلق و درک می نماید . و ناظر بر این اثر نیز به وسیله حرکت فضا را درک خواهد نمود . و در پایان این ذات حرکت در فضا است که باعث حرکت ذهن به سوی خیالاتی خاص می شود.

جان نوول، معمار فرانسوی، معمار ۶۰ ساله با پروژه هایی چون خانه اپرای لیون (۹۳ - ۱۹۸۶)، مرکز کنفرانس بین المللی (۹۳ - ۱۹۸۹) در کارنامه حرفه ای خود، می گوید:

"معماری همانند سینما در دو بعد زمان و حرکت جریان دارد. انسان یک ساختمان را در ذهن خود در سکانس‌های مختلف درک و تصویر می‌کند. در طراحی و ساخت یک بنا، پیش‌بینی و جست‌وجوی تأثیرات متقابل و ارتباط انسان‌هایی است که از برابر آن عبور می‌کنند، امری ضروری به نظر می‌رسد."

یک ساختمان از سکانس - پلان‌های پیوسته‌ای تشکیل می‌شود که معمار به همراه برش‌ها، قاب‌بندی‌ها، بازشوها و تدوین، آنها را به وجود می‌آید.

مفهوم سیر کولاسیون:

سیر کولاسیون به معنای الگوی رفت و آمد در یک محوطه یا ساختمان یا فضایی در ساختمان که دسترسی به بخش‌های مختلف را برای مردم و یا خدمات ایجاد می‌کند همچنین به راه جابه‌جایی در یک ساختمان مانند درها و راهروها... که میتوان در زبان فارسی به آن دسترسی گفت .

سیر کولاسیون در یک ساختمان به دو دسته تقسیم می‌شود : سیر کولاسیون عمودی و افقی

سیر کولاسیون عمودی: راه پله ها و آسانسورها و رمپ ها و بالا برها

سیر کولاسیون افقی: راهروها

